

SANTRAUKA. Šiuolaikinėje paauglių literatūroje, kurioje dažniausiai fiksuojamas kasdienis paauglių gyvenimas ir jų problemos bei socialinės realijos, atsispindi vaiko santykis su tėvu, tėvo vaidmuo, tėvystės jausmas ir šių aspektų transformacijos. Tėvas, kaip ir motina, yra pagrindinis vaiko socializacijos institutas net ir paauglystėje, todėl, atrodo, aktualu analizuoti ir interpretuoti paaugliams skirtus kūrinius, kurie yra ne tik šiuolaikinių paauglių gyvenimo dokumentai, bet ir paauglių literatūros lauko dalyviai, diktuojantys ir atliepiantys naujausias paauglių prozos tendencijas.

Šiame straipsnyje išanalizuoti ir palyginti keturi šiuolaikiniai lietuvių ir anglų paauglių problemų prozos kūriniai apie migraciją, juose reprezentuojamas tėvas ir tėvystė, tėvo vaidmuo paauglio socializacijos, tapatumo konstravimo ir psichosocialinės raidos procesuose. Tyrime remiamasi komparatyvine tematologija, kuri dera su Luigi'o Zojos (2006) tėvo istorine, psichologine ir kultūrine perspektyva. Taip pat kūrinių analizei pasitelkiami pagrindiniai paauglių socializacijos aspektai (Broom, Bonjean, Broom 1992; Berns 2009). Atlikus paauglių problemų prozos kūrinių analizę paaiškėjo, kad nepriklausomai nuo kultūros – ar kūrinių parašė lietuvių, ar anglų rašytojas, – tėvo vaidmens svarba paauglio gyvenime iš esmės vienoda. Pasirinktų romanų tyrimas atskleidė įvairiapusių tėvo vaizdinius ir tėvystės apraiškas: nuo tėvo reproduktoriaus iki tėvo, visapusiškai besirūpinančio savo atžala. Palyginus skirtingus tėvo vaizdinius galima daryti išvadą, kad šiuolaikinėje paauglių problemų prozoje tėvo autoritetas iš dalies patyrė tam tikrus pokyčius, kuriuos lėmė ne tiek straipsnyje akcentuojami istoriniai įvykiai, kiek šeimos ideologija, socialinės normos ir vertybės, kultūriniai skirtumai. Todėl dažnai paaugliams skirtuose kūriniuose pastebimas tėvo eliminavimas iš vaiko gyvenimo yra ne tendencinga kultūrinė realija, apibrėžianti tėvo vaidmens sunykimą Vakarų kultūroje, o paauglių literatūros ypatybė, rašytojo kūrybinis žaismas.

RAKTAŽODŽIAI: tėvas, tėvystė, paauglys, problemų proza, migracija, socializacija, tapatumas, psichosocialinė raida.

Šiuolaikinėje paauglių problemų prozoje¹, vaikų literatūros atmainoje, atsiradusioje praėjusio amžiaus septintame–aštuntame dešimtmetyje tiek užsienyje, tiek Lietuvoje, vaizduojami sudėtingi vaikų santykiai su tėvais, jų autoriteto menkinimas, neretai ir jų eliminavimas iš vaikų gyvenimo. Ši meninė tikrovė dažniausiai piešiama negatyviai ir juodomis spalvomis, taip atskleidžiant skaudžiausius paauglių išgyvenimus dėl apatiškų tėvų. Dar didesnę sumaištį paauglio gyvenime įneša migracija, tiesioginės ir netiesioginės šios socialinės problemos patirtys, prie kurių prisideda prasti santykiai ir menkas ryšys su tėvais, jų pasirinktas elgesys bendraujant su vaiku – *ignoravimo stilius*, kai „tėvai nevaicina jokio vaidmens, nesidomi paaugliu ir visai nevadovauja jų elgesiui“ (Žukauskienė 2012: 555), jaunam žmogui sukelia tapatybės krizę.

Kad ir kokie būtų komplikuoti paauglio santykiai su tėvais, motina visada lieka išskirtine figūra, nes ją su vaiku sieja nenutraukiamas, prigimtinis ryšys. Kyla klausimas: kokią vietą paauglio gyvenime užima tėvas? Patriarchalinėje visuomenėje „tėvas iš tiesų yra asmuo, iš kurio tikimasi, kad išmokys vaikus sąveikavimo su visuomene meno <...>“ (Zoja 2006: 14). Tai reiškia, jog tėvas, jeigu jis yra paauglio gyvenime, tiesiogiai dalyvauja vaiko socializacijos procese.

Tėvas visų pirma yra vyras, tačiau šį konceptą labai sudėtinga apibrėžti, nes dažniausiai išryškinama tik teigiamų vyriškumo savybių visuma. Apibrėžtys kinta priklausomai nuo istorinio laikotarpio, kultūrinių ypatybių, visuomenėje vyraujančių normų ir t. t. Vis dėlto daugelyje kultūrų vyras apibūdinamas kaip narsus, ryžtingas, aktyvus, energingas, valingas, valdantis emocijas, atsakingas, riteriškas. O kokį tėvo vaizdinį matome literatūroje? Nuo seniausių laikų literatūroje įprasta tėvo figūra buvo vaizduojama tarsi veikianti pagal Charleso Darwino evoliucijos dėsnius: tėvas „geras“, jeigu yra „labiausiai prisitaikęs“, t. y. sugeba užtikrinti savo paties ir palikuonių išlikimą (Zoja 2006: 16). Vadinasi, vyro kaip *tėvo sėkmė* priklausė nuo jo sąveikos su visuomene, o ne tik su vaiku (Zoja 2006: 17). Kaip pavyzdį galėtume pateikti Odisėjo paveikslą, kur tėvas – „krantas, prie kurio turi artėti istorija. Nepabaigiama kelionė, simbolizuojanti niekad nesiliaujančias pastangas, verčia nesileisti į jokių kompromisus“ (Zoja 2006: 169). Visgi ilgus amžius besitęsusi šeimos ir visuomenės atžvilgiu tvirto bei įtakingo tėvo vaizdinys pasikeitė. Kaip pastebi italų psichoanalitikas Luigi'is Zoja, moderniaisiais laikais tėvo autoritetas patyrė savotišką nuosmukį – jis liko figūra, kuri dalyvauja tik vaiko

¹ Šiuolaikinei paauglių literatūrai pamatus išliejo šeštame dešimtmetyje pasirodęs Jerome'o D. Salingerio romanas „The Catcher in the Rye“ (liet. „Rugiuose prie bedugnės“, 1951), kuris nors buvo skirtas suaugusiems, sulaukė didelio paauglių susidomėjimo dėl neįprastų temų, tokių kaip paauglio baimės jausmas, moralinis nuopuolis ir susvetimėjimas. Beje, šį romaną galima vadinti ir pirmuoju paauglių problemų prozos kūriniumi, kuriame atvirai reprezentuojamos paauglystės amžiaus tarpsnio ypatybės, kurioms įtaką daro papildomi veiksniai: šeima, mokykla, draugai. Tačiau esminiai pokyčiai paauglių literatūroje įvyko tik 7-ame dešimtmetyje JAV, kai pasirodė trys reikšmingi kūriniai: Susanos Eloise'os Hinton romanas „The Outsiders“ („Autsaideriai“, 1967), Roberto Lipsyte'o romanas „The Contender“ („Varžovas“, 1967) ir Paulo Zindelo romanas „The Pigman“ („Pigmanas“, 1968).

gyvenimo pradžioje, vykstant apvaisinimui. Tokį pasikeitimą lėmė pramonės revoliucija, Švietimo epocha, perversmai, pasauliniai karai, visa tai paveikė ir literatūrą, kur atsirado kitokie tėvo vaizdiniai: nevisavertis tėvas, tėvas, kurio gėdijamasi, tėvas, kurio vaikas išsižada, ir panašiai. O kokia situacija XXI amžiuje? Ar tėvo vaizdinys ir toliau praranda savo autoritetą tiek kultūroje, tiek literatūroje? Šio straipsnio tikslas – atlikti pasirinktų šiuolaikinių lietuvių ir anglų paauglių grožinės literatūros kūrinių: Charlotte'ės Mendelson „Almost English“ (liet. „Beveik anglė“, 2013), Akvilinos Cicėnaitės „Kengūrų slėnio paslaptis“ (2014), Unės Kaunaitės „Laiškai Elzei“ (2016) ir Sitos Brahmachari „Red Leaves“ (liet. „Raudoni lapai“, 2014) analizę ir palyginti, koks tėvo paveikslas reflektuojamas tekstuose. Straipsnyje interpretuojami anksčiau minėti kūriniai, nes būtent tokioje literatūroje yra išryškintos vaikų ir tėvų santykių bei bendravimo problemos. Nagrinėjant kūrinius remiamasi komparatyvine tematologija, t. y. į analizuojamą tėvo vaizdinį žiūrima kaip į istoriškai apibrėžtą motyvą ir archetipinę temą – pirmapradį kultūros vaizdinį, per laiką patyrusį vidines transformacijas, įgijusį naujas hibridines formas ir keliaujantį iš vienos kultūros į kitą (Vaičiulėnaitė-Kašėlionienė 2013: 42–43). Ši metodologinė prieiga dera su Zojos tėvo istorine, psichologine ir kultūrine perspektyva, paremta Carlo Gustavo Jungo psichoanalizės teorija, kurioje tėvo vaidmuo suprantamas kaip socialinis konstruktas. Taip pat kūrinių analizei pasitelkiami esminiai paauglių socializacijos aspektai (Broom, Bonjean, Broom, 1992; Berns, 2009). Ši analizė yra aktuali paauglių literatūros tyrinėtojams, nes bent jau Lietuvoje nėra atlikta panašių tyrimų, kuriuose būtų lyginami dviejų skirtingų šalių – Lietuvos ir Jungtinės Karalystės – paauglių problemų prozos kūriniai apie migraciją, kuriuose vaizduojamas tėvas. Straipsnyje bus bandoma sujungti visus tėvo vaidmenis² – biologinį (tėvo vaidmuo – socialinis atsitiktinumas), teisinį-socialinį (tėvo vaidmuo – teisė į savo biologinį vaiką, suteikiant jam pavardę, priežiūrą ir materialinę gerovę) ir biosocialinį (tėvo vaidmuo – santykis su vaiku, prasidedantis nuo jo gyvybės užmezgimo iki rūpinimosi jo gerove, auklėjimu, išsilavinimu ir t. t.) – ir išvelgti jų transformacijas.

Analizę pradėdame nuo anglų literatūros kūrinio, Mendelson romano „Almost English“, kurio vertimo į lietuvių kalbą nėra. Pagrindinė romano veikėja Marina, priklausanti vėlyvajam paauglystės stadijos tarpsniui, formuoja savo tapatumą, kurį stipriai veikia išorinė socialinė aplinka. Romanas atskleidžia, kad didžiausia veikėjos tapumo problema susijusi su šeimos istorijos, kalbos ir tradicijų nežinojimu, taip pat šaltu ryšiu su motina ir – mums svarbiausias aspektas – gyvenimu be tėvo. Marinos tėvas Piteris pristatomas kaip žavingas ir galantiškas vyras, kuris gimus dukrai virsta idiotu, girtuokliu, neatsakingu vyru ir tėvu, tinginiu, savimeiliu, suteikusiu šeimai, ypač Marinai, begalinį sielvartą. Be to, trylika metų jis nedalyvavo dukros gyvenime (Mendelson 2013: 94). Kadangi minėtos problemos Mariną slegia nuo

² Knygoje Luigi's Zoja tiesiogiai neskiria šių vaidmenų, tačiau juos galima išvelgti iš bendro konteksto.

pat vaikystės, dėl nesėkmingos pirminės socializacijos jai išsivysto savotiškas nepilnavertiškumo jausmas.

Neigiamą įtaką romano herojės tapsmui daro gyvenimas nebranduolinėje šeimoje, o vien tik tarp moterų, nes gyvena netradicinėje auklėjimo aplinkoje (Broom, Bonjean, Broom 1992: 84). Protagonistė jaučia psichologinį tėvo poreikį, nors jis atsisakė savo pareigų. Ši situacija parodo, kad tėvystė yra ne duotybė kaip motinystė, o konstruktas, pasirinkimas. Kūrinio situacijos analizei pritaikius Zojos teoriją būtų galima daryti prielaidą, jog veikėjos Marinos tėvo paieškos yra visos visuomenės, o ne asmeninė problema, esminis dalykas vaiko ir tėvo tapatybėms (Zoja 2006: 312). Būtų galima teigti, kad betėvystė tampa priežastimi, kodėl ji nemoka ar nedrįsta bendrauti su vyriškąja gimine, bet drauge ieško tėvo kitų autoritetingų vyrų figūrose. Jai kaip paauglei itin svarbu komunikuoti su vyriškosios giminės atstovais, sulaukti jų dėmesio, kadangi tai padeda formuoti jos kaip moters vaidmeniui. Romane vaizduojami trys vyrai, kurie skirtingais būdais veikia Marinos asmenybę: slapta meilė, muziką studijuojantis Simonas Flauersas, vaikinai Gajus Vainis ir jo tėvas ponas Vainis. Šis veikėjas tampa Marinos savotišku autoritetu, nes yra išsilavinęs, turi draugą vengrą ir gana gerai išmano Vengriją, iš kur kilę ir protagonistės protėviai, istoriją bei geografiją. Santykiai su ponu Vainiu paskatina svarbius pokyčius: Marina nusprendžia studijuoti ne mediciną, o istoriją. Jos vaikino tėvas tampa vieninteliu žmogumi, kuriam ji gali išsipasakoti, atskleisti susirūpinimą savo šaknimis ir kilme:

Aš iki šiol nebuvau sutikusi tokio žmogaus, kuris iš viso ką nors žinotų apie Vengriją. Turiu galvoje, realiam gyvenime. Tai lyg surengtas instruktažas.³

Veikėją Mariną žavi pono Vainio žinios apie Vengriją. Būdama su juo ir jo šeima Marina pajaučia norą keistis: „ji tik dabar pradeda suvokti, kokia buvo nevykusi, nemadinga ir vulgari“⁴. Tačiau veikėjai tenka nusivilti, nes ponas Vainis, žinodamas Marinos jautriausią pokalbiui temą, prisivilioja ją, kad pasinaudotų. Tokią nemalonią situaciją išprovokuoja per didelis veikėjos susidomėjimas vaikino tėvu. Šį dėmesį jis supranta kaip flirtą ir viliojimą. Nepaisant šių aplinkybių, šio veikėjo dėka romano herojės Marinos tapatybės konstravimo procese įvyksta svarbus lūžis – ji išdrįsta pasakyti artimiesiems, ką iš tiesų ji pati nori daryti gyvenime. Galiausiai romano pabaigoje atsiranda biologinis, sunkiai sergantis tėvas, tačiau skaitytojas taip ir lieka nežinioje, kaip veikėja sureaguos į atsiradusį tėvą, kaip tai paveiks jos tolesnį tapimo procesą.

³ „I’ve never met someone who knows anything about them before. I mean, in real life. It’s like being given instructions“ [čia ir kitur vertė straipsnio autorė]. (Mendelson, Charlotte. *Almost English*. London: Mantle, 2013: 135.) Toliau straipsnyje cituojant pateikiamas pažodinis vertimas, o išnašose pridėjama citata originalo kalba, skliaustuose nurodoma romano pavadinimo santrumpa *AE* ir puslapis.

⁴ „She is starting to realize quite how misguided, how style-less, how vulgar, she was before.“ (*AE*, 248)

Antrasis analizei pasirinktas kūrinys – Cicėnaitės romanas „Kengūrų slėnio paslaptis“, vaizduojantis visiškai priešingą situaciją nei Mendelson romane. Aprašomas paauglės Ilzės ir jos tėvo gyvenimas be mamos, kuri mirė nuo vėžio prieš kelerius metus, tad tėvui tenka prisiimti itin sunkų vaidmenį – pamėginti būti dukrai ne tik tėvu, bet ir motina. Reikėtų paminėti, kad nors mamos netektis yra labai skausminga, tai veikėją išstinka paauglystėje ir nesukelia destruktivių pasekmių socializacijos ir psichosocialinės raidos procesuose. Atlikdamas svarbią tėvo misiją ir norėdamas užtikrinti gerą savo šeimos materialinę padėtį, jis priima darbo pasiūlymą ir išsiveža dukrą į Australiją. Kūrinyje vaizduojamas tėvas savanoriškai ir besąlygiškai prisiima jam paskirtą vaidmenį, taip įrodydamas, kad ne visi modernūs tėvai stokoja atsakomybės. Jis tarsi vienas tų artefaktų, kuris demonstruoja, jog jį su vaiku sieja glaudus ryšys ir yra visiškai atsidavęs tėvystei (Zoja 2006: 60). Šitoks tėvo vaizdinys tarsi paneigia tėvo autoriteto nuosmukį ar sunykimą, nes jis stengiasi atlikti pozityvų vaidmenį. Pagrindinės veikėjos tėvą galėtume pavadinti *kultūrinės fantazijos* įgyvendintoju – pradinės stadijos tėvu, kuris *natūraliai atsiduoda pareigai prižiūrėti vaiką* (Zoja 2006: 278). Žinoma, gali kilti dvejonų, jog jo tėvystė „prabudo“, „susikonstravo“ tik dėl primestos naujos pareigos.

Veikėjos Ilzės tėvas, supratęs, kad jam bus sudėtinga suderinti darbą ir ilgas komandiruotes su vaiko priežiūra, pasamdo vietinę moterį Tiją Mariją, kuri prižiūri namus ir vaiką. Protagonistė taip prisiriša prie šios moters, kad tarp jų užsimezga motiniški ir dukteriški jausmai. Tiesą sakant, pagrindinė romano herojė turi dvi mamas: minėtą tarnaitę ir tetą Ema. Praėjus kažkuriam laikui tėvas pajunta, kad tiek jam, tiek dukrai reikia moters, kuri atstotų žmoną ir motiną. Deja, surasta partnerė Miranda nekenčia vaikų, būna su Ilzės tėvu dėl pinigų ir pramogos. Paauglė pastebi tikruosius moters ketinimus ir visais būdais stengiasi tai parodyti tėvui, kurį apsvaigino klastingos moters kerai. Pažinties pradžioje tėvas ima mažiau rodyti dėmesio dukrai, tampa retu svečiu namie, bet vėliau jam nukrinta rožiniai akiniai ir jis pasirenka dukrą. Vis dėlto tėvo portretas nėra visiškai idealus, kaip ir dauguma šiuolaikinių žmonių, daugiausia laiko jis praleidžia darbe, o tai reiškia, kad dukrai skiria laiko nepakankamai:

<...> tėtis ištisomis dienomis dirbo. Tai buvo ne naujiena – tėtis visą laiką dirbo nuo tada, kai tik Ilzė jį prisiminė. O vakarais dar eidavo krapštytis prie savo nelemtų traukinių modeliukų. (Cicėnaitė 2014: 14)

Šioje situacijoje jis atlieka, kaip jau buvo minėta, tėvui priskirtą užduotį – materialiai aprūpina šeimą ir siekia jos gerovės.

Trečioje knygoje „Laiškai Elzei“ rašytoja Kaunaitė vaizduoja patologiškus sūnaus paauglio ir tėvo santykius, tėvystės fiasko, absoliučią tėvo eliminaciją iš vaiko gyvenimo. Šiame romane tėvas minimas vos kelis kartus ir jo vaizdinys yra visiškai negatyvus, pripildytas pykčio, apmaudo, nevilties ir kitokių blogų jausmų. Čia

daugiausia kreipiamas dėmesys į paauglio ir motinos (kuri jį paliko emigravusi su tėvu), paauglio ir močiutės (su kuria jis gyvena), paauglio ir jo draugų bei kitus santykius. Būtų galima daryti prielaidą, kad pagrindinio veikėjo Šarūno tėvo vaizdinys įprasmina Luigi'io Zojos konstatuotą faktą apie tėvo išnykimą ir tėvystės atmetimą. Iš aprašymų matyti, kad paauglį su mama sieja stipresnis ryšys negu su tėvu, nes jo „neteko“, kai jam buvo septyneri. Galbūt šį tėvo ir sūnaus ryšį padėjo nutraukti ir faktas, kad tėvas įkalbėjo mamą emigruoti:

Tėvas yra keista sąvoka. Į Angliją jis išvažiavo, kai man buvo gal septyneri. Kartu išsivežė ir tą žodį su visomis prasmėmis. Dabar „tėvas“ man yra pinigų siunčiantis žmogus. Mama sako, kad čia svarbu. <...> Tėvą matau geriausiu atveju du kartus per metus: per Kalėdas ir kartais vasarą. O dabar dėl jo kaltės dar ir mamos netekau. Neatsimenu ne tik jo balso. Turbūt net sutikęs gatvėje nepažinčiau. (Kaunaitė 2016: 110)

Akivaizdu, kad vykstant pirminei socializacijai jis neprisirišo prie tėvo, tarp jų neužsimezgė glaudus emocinis ryšys. Taip pat čia išryškėja dar vienas svarbus faktas – veikėjo mama vietoj vaiko pasirinko vyrą, o sūnų paliko gyventi su močiute. Šitai ji pakenkė paauglio savivokai sukeldama nepilnavertiškumo ir nereikalingumo jausmus, o visa tai galiausiai peraugo į maištą prieš šeimą ir visuomenę. Taigi čia paaiškėja dar vienas faktas, kad susiklosčius vaizduojamai situacijai tėvas nevykdo tradicinės psichologinės funkcijos, o tiktai teikia materialinį aprūpinimą. Kitaip sakant, jis neatlieka psichologinio veikėjo vaidmens, nes fiziškai nedalyvauja auklėjant paauglį (Zoja 2006: 249). Iš šios situacijos galima atpažinti tėvo kaip autoriteto mirties apraiškas, susiformavusias dėl tradicinės šeimos galvos išnykimo. Dėl to protagonistas Šarūnas ieško autoriteto, kuris atstotų tėvą, ir jo akiratyje atsiranda pusbrolis Karolis, kuris priklauso *šaikai*, užsiimančiai vandalizmu ir delinkventine veikla. Tapęs šios gaujos dalimi, jis pradeda kurti neigiamą tapatybę, ima maištauti, o visa tai gali sukelti savęs naikinimą, t. y. neturėdamas ir nerasdamas tėvo, jis praranda save, nes negali pasiekti individualizacijos arba ją atmeta – negali įveikti vidinių prieštaravimų, suvokti savo ypatingumą ir savastį (Zoja 2006: 317).

Sitos Brahmachari romanas „Red Leaves“ analizuojamas straipsnio pabaigoje tiksliai, nes jame, tikriausiai nesąmoningai, gretinami dviejų kultūrų – Vakarų krikščioniškosios ir Rytų musulmoniškosios – tėvo vaizdiniai. Romane tarsi pagrindžiami, bet kartu ir supriešinami Zojos teiginiai apie tėvo vaidmens sunykimą, įsigalėjusį Vakaruose. Kaip jau buvo minėta anksčiau, kiekvienoje kultūroje yra puoselėjamos skirtingos vertybės, tad nereikėtų besąlygiškai priimti konstatuojamų argumentų. Romane veiksmo vieta – kosmopolitiška valstybė Jungtinė Karalystė, čia atsitiktinai trumpam susipina trijų paauglių gyvenimai: trylikamečių Aišos, pabėgėlės iš Somalio, ir Zako, išgyvenančio tėvų skyrybas, bei vyresnės paauglės Jonos, neturinčios nei tėvo, nei namų. Aiša gyvena pas laikiną globėją Lilijaną,

kuri ketina globotinę atiduoti kitai imigrantų somaliečių šeimai, kur jai bus daug lengviau gyventi, nes jie kalba jos gimtąja kalba, išpažįsta islama, laikosi jai įprastų papročių. Sužinojusi apie globėjos planus Aiša nusprendžia pabėgti iš namų vil-damasi, kad taip privers Lilijaną pakeisti savo nuomonę. Paauglė sunkiai išgyvena tėvo, kurį prarado per pilietinį karą Somalyje, netektį. Dėl karo jai teko bėgti iš gimtosios šalies į svetimą kraštą. Dabar ji paniškai bijo vėl prarasti brangų žmogų, nes Lilijana suteikė jai saugų prieglobstį. Kaip ir daugelį globojamų vaikų, prota-gonistę, kuri išgyvena įprastus tapatumo formavimosi sunkumus, kankina sudė-tingos problemos: „baimė būti paliktai, skausmingas tapatybės priminimas per gimtadienį, sielvartas dėl dalykų, kurie suvokiami kaip paprasti, susidūrimas su nežinomybe“ (Berns 2009: 110), rasiniai jos ir įmotės skirtumai.

Aišą kankina baisūs prisiminimai, kai ginkluoti vyrai sudegino jos namus ir šaudė į mylimus žmones. Protagonistė būdama Anglijoje suvokia, jog tėvas yra miręs, bet giliai širdyje puoselėja viltį, kad jis vis dar gyvas. Paauglės mamos gyvybė nutrūko iškart po gimdymo. Mergaitė liko su tėvu, kurį garbina, myli ir gerbia:

Vėliau Aiša užsisegė vėrinį ir mėgavosi šiluma, kuri gėrėsi į odą nuo karoliukų. Tai buvo vienintelis brangus daiktas, kurį ji atsivežė iš Somalio: maldų amuletas, pagamintas iš juodojo gintaro, priklausęs jos mamai, kurios ji niekad nepažinojo. Vidurinis karoliukas buvo pats didžiausias, padarytas iš graviūruoto sidabro, kuriame buvo matyti minia-tiūrinis Korano ritinėlis. Šį vėrinį jai atsiveikindamas padovanojo tėtis. Aiša niekada nenusisegė jo nuo tos dienos, kai išvyko iš Somalio, išskyrus tuos atvejus, kada prausėsi ir maudėsi.

„Žinai, šis gintaras atsirado iš gyvybės, kadais kibirkščiavusios senuose medžiuose, augusiuose miškuose“, – kartą pasakė jai tėvas segdamas vėrinį ant kaklo. Aiša pagal-vojusi, kad šis vėrinys lietsi prie mamos, kuri gimdydama dėl dukters paaukojo savo gyvybę, odos, pasijautė esanti arčiau jos. Dabar mintyse ji galėjo regėti tėvą, išdidų ir aukštą, su balta kepure, dengiančia pakaušį, jo šiltą, barzdota veidą, kada jis kantrybės kupinomis tamsiomis akimis meilingai žvelgė į ją. Tėvas visad priversdavo ją jaustis taip, lyg jis galėtų viską ištaisyti. Prisiminusi tėvą Aiša pajautė su juo tokį artimą ryšį, kad net įtikėjo, jog jie vėl drauge – kad ji galės ištiesti ranką ir jį paliesti.⁵

⁵ Afterwards she replaced her necklace and took comfort in the warmth of the beads against her skin. This was the only precious thing that she had brought from Somalia: the prayer amulet made of jet that had belonged to the mother she had never known. The central bead was the largest, made of engraved silver containing a miniature scroll of the Quran. Her abo had given them to her before they'd said their last goodbyes. Since the day she left Somalia she had never taken these beads off, except to wash and bathe.

– You know, this jet was alive once too, made of ancient trees for the forests', her abo had told her as he'd placed them around her neck. The thought of her hoyo wearing these same beads against her skin made Aisha feel closer to the mother, who, in giving birth to her, had lost her own life. She could picture her father now, proud and tall, with white cap covering the crown of his head, his warm, bearded face looking at her with patient dark eyes, full of love. He had always made her feel as if he could put things right. She felt so close to him that as she summoned up his memory she almost believed that they were together again – that she could reach out and touch him. (Brahmachari, Sita. *Red Leaves*. London: Macmillan Children's Books, 2014, 61–62.) Toliau straipsnyje cituojant pateikiamas pažodinis vertimas, o išnašose pridėdama citata ori-ginalo kalba, skliaustuose nurodoma romano pavadinimo santrumpa RL ir puslapis.

Nė vienoje knygos vietoje nerasta net menkiausio blogo žodžio ar minties apie tėvą. Tokį paauglės požiūrį į tėvą galėjo suformuoti gyvenimas be motinos ir išpažįstama islamo religija. Vyrui teko prisiimti ne tik tėvo, bet iš dalies ir motinos vaidmenį, t. y. dukrai teikti ne tik materialinį, bet ir dvasinį aprūpinimą. Ši romane vaizduojama situacija labai panaši į Cicėnaitės kūrinio, kuriame tėvas taip pat natūraliai atsiduoda tėvystei. Toks stiprus dvasinis ryšys yra abipusis; nors motina jau seniai mirusi, jie abu jautė jos egzistenciją per vėrinį, kurį tėvas įteikė paauglei. Tiesa, Aišai kyla minčių, jog tai ji kalta dėl mamos mirties, nes šią tragediją sukėlė jos gimimas, tačiau ji prisimena, kaip tėvas išsklaidė visas dvejones:

– Nešiodama jį [*gintarinį vėrinį* – J. P.] tu visada jausi ryšį su praeitimi, – pasakė jai tėvas maudamas maldų vėrinį per dukros galvą.

– Kodėl nori, kad juos segėčiau? Argi nejautei man neapykantos, kai gimiau? Kiekvieną kartą pažvelgęs į mane ar išgirdęs mano vardą, tu prisimeni mamą.

Tėvo akyse suspindėjo skausmas.

– *Neapkenčiu* tavęs? Pagalvok, kodėl aš tau išrinkau Aišos vardą? „Energinga ir džiugi... gyva ir gera“. Dieve, aš buvau toks dėkingas, kad išgyvenai.

– Bet aš atėmiau jos gyvybę.

– Ji *padovanojo* tau gyvenimą.

Tėvas laikė dukrą glėbyje ir pravirko. Aiša dar niekad anksčiau nebuvo mačiusi raudančio tėvo.

– Kai prisimenu tą dieną, kada tu gimei, man tiesiog iš meilės sugelia širdį, dėl visko, ką turiu ir ką praradau, – pasakė tėvas įsikniaubęs į dukters plaukus.⁶

Šis pavyzdys iliustruoja veikėjos Aišos tėvo dvasinę brandą ir religingumą, stiprų tėvystės jausmą, kuris čia vaizduojamas labiau ne kaip socialinis konstruktas, o kaip duotybė. Buvimas tėvu ne tik pareiga, bet ir privilegija, nes dukra yra tarsi motinos tęsinys, kuris neleis praeitin sugramzdinti jos brangaus atminimo.

Romane paaiškinamas Aišos pabėgimas į seną mišką, kuriame slėpėsi ir ieškojo prieglobsčio praėjusio amžiaus karų išsvarginti žmonės. Knygoje tai paslaptinga vieta, kurioje susipina praeitis, dabartis bei ateitis ir vyksta savotiški stebuklai – pildosi slapčiausi norai. Taigi paauglė pasislepia miške ir susikuria mažą pasaulėlį norėdama

⁶ – Wearing these will always connect you to what has gone before, – her abo told her as he placed the prayer beads over her head.

– Why do you want me to have them? Didn't you hate me when I was born? Every time you look at me or hear my name, you must think of my hoyo.

The expression in her abo's eyes was one in pain.

– Hate you? Why do you think I called you Aisha? „Full of life and joy... alive and well“. I was so grateful, bismillah, that you could be saved.

– But I took her life.

– She gave you life. – Her abo held her in his arms and cried. She had never seen him weep before.

– When I think of the day that you were born, it only makes my heart ache with love for all that I have and all I have lost, he told her as he buried his face in her hair. (RL, 62)

susigyventi su mintimi, jog nebeturi tėvo, atsisveikinti su juo ir gyvenime atversti naują lapą: „Ji žinojo, kodėl atsidūrė miške, – paskutinį kartą ištarti savo tėvui sudie, kad galėtų pradėti naują gyvenimą be jo“⁷. Protagonistė suvokia, kad jai reikės gyventi su naujais žmonėmis, kurie atstos, bet niekada nepakeis prarastų tėvų.

Kito veikėjo paauglio Zako santykis su tėvu dviprasmiškas. Ši situacija atskleidžia Zojos aprašytas tėvystės nykimo apraiškas, kurios randasi ne dėl tėvo, o dėl sūnaus. Romano herojus Zakas išgyvena tėvų skyrybas, kai jo tėvas grįžta gyventi į Niujorką, mama dirba karo žurnalistė Somalyje ir namie būna retai, o jis gyvena su giminaite iš Šri Lankos. Paauglys, neseniai pradėjęs formuoti savo tapatumą, išgyvena daug pokyčių: jam tenka priimti naujus vaidmenis ir atsakomybes, priprasti prie naujos tvarkos namuose, naujų santykių šeimoje (Berns 2009: 98). Zako tėvą ir motiną dėl skyrybų slegia didelė įtampa, todėl jie pasineria į darbą ir sūnui skiria mažiau dėmesio. Minėtą paauglį užgriūna „didesnė atsakomybė, savarankiškumo prievolė“, lieka „mažiau laiko bendrauti su tėvu ir motina ir gauti meilės bei saugumo“ (Berns 2009: 99). Romane tėvas bando teikti sūnui emocinę paramą, bet nesėkmingai. Trylikametis Zakas nuolat prisimena tėtį ir laiką, praleistą su juo, jo žodžius, kad jis visada bus šalia. Berniukui neramu dėl jo ryšio su tėvu ir jis svarsto: „Ar ateityje man Tėtis liks tik tolimu, miglotu prisiminimu?“⁸ Tačiau veikėjas pats priešinasi savo norui neprarasti ryšio su tėvu – kaip įprasta paaugliams, jis maištauja dėl skyrybų: neatsiliepia į tėvo skambučius, palyginti su Aiša, elgiasi nemandagiai, nepagarbiai, skaudina jį, savotiškai kankina ir verčia jausti kaltę. Zakas tarsi provokuoja tėvą, kad jis pats išsižadėtų savo vaidmens.

Šalinė tyliai pabeldė į duris.

– Skambina tavo tėvas.

Ji rankose laikė nešiojamąjį kompiuterį ir apsukusi atgręžė ekraną, kuriame Zakas išvydo tėvo veidą be šypsenos. Šalinė paėmė padėklą su maistu, nusistebėjo, kiek vaikas mažai suvalgė, ir išėjusi iš kambario tyliai uždarė duris.

– Na, sūnau? Kodėl išsidirbinėjai?

– Na, Lukai, aš nieko neišsidirbinėjau! – Zakas žinojo, kaip jo tėvui nepatinka, kai jis vadina jį vardu.

– Nekalbėk su manimi tokiu tonu.

Zakas tylėjo, kol stebėjo, kaip jis nesustodamas moralizavo, kad jam bus beveik neįmanoma atsikratyti „blogiuo“ etiketės, jeigu susigadins savo reputaciją prieš mokytojus. Pastaruoju metu paauglį labiausiai erzino vienas dalykas – tėtis be paliovos kartojo tuos pačius dalykus, tarsi stengdamasis vis kitais žodžiais įkirsti jam proto. <...> Zakas pastebėjo, kad nors prabėgo vos kelios savaitės, kai tėvas dirba Niujorke, sustiprėjo jo niujorkietiškas akcentas, o tai tik išryškino jūdviejų atstumą. Tėtis nesugebėjo kęsti nežinomybės,

⁷ „She knew now that she'd come to the wood to say goodbye to her abo once and for all so that she could begin her life without him.“ (RL, 312–313)

⁸ „Is that what Dad will be to me in the future... just a distant, blurred memory?“ (RL, 17)

kai mama ilgam išvykdavo, todėl jis sugalvojo išeitį – išsikėlė į kitą miestą, net į kitą žemyną! Jis galėjo laisvai išvykti, kalbėti bet koku, jam priimtinu akcentu. *O kodėl aš vienintelis neturiu teisės rinktis?* Zakas norėjo šaukti, kol jo tėvas nuobodžiai vapėjo.

– Aš nesu vienoj tavo paskaitų! – įsiterpė Zakas.

Lukas pasilenkė arčiau prie ekrano ir sūnus pirmą kartą gyvenime tėvo akyse išvydo kažką panašaus į nepasitenkinimą.

– Ar žinai, kaip mes sunkiai su tavo mama... – Lukas užsikirto tardamas šiuos žinomus žodžius, tarsi abejodamas, ar turi teisę kalbėti apie jo ir žmonos reikalus, neva jie tebėra darni mažytė šeima. Jie abu nuolat kartojo, kad skyrybos nepakeis jų kaip tėvų padėties, bet po to, kai tėvas pataisė savo mintį, Zakas suprato, jog Lukas pats tuo netikėjo. – Mes dirbome taip sunkiai, kad išsiųstume tave į gerą mokyklą.

– Neprašiau manęs ten siųsti, – atkirto berniukas.

Tėvas sunkiai atsiduso.

– Ar tau būtina būti tokiam *tiesmukam*? Tu taip elgiesi norėdamas mane pažeminti. Ar klystu? Na, turiu tave nuvilti – pasirinkai netinkamą žmogų...

Zakui trūko kantrybė. <...> jis nutaikė į tėvą pagiežingus žodžius ir paleido juos kaip nuodingas strėles.

– O ant ko turėčiau išsiliesti? Mamos? Aš net negaliu su ja susisiekti. <...>

– Gerai, sūnau. Suprantu, kaip tau buvo sunku...

– *Tikrai?* Taip manai? – piktai atrėžė Zakas ir nuspaudė raudoną mygtuką, kad daugiau nebematytų tėvo veido.⁹

⁹ Shalini tapped gently on the door.

– It's your father calling. – She carried in the laptop and turned the screen around so that his dad's unsmiling face came into view. Shalini picked up the tray of food, tutted at how little he'd eaten and quietly closed the door behind her.

– Well, son? What are you playing at?

– Well, Lucas, I'm not playing anything! – Zak knew how much his dad hated it when he called him by his first name. – Don't you use that tone with me.

Zak stayed silent while he watched his dad's mouth rant on and on about how if he earned himself a bad reputation among his teachers it would be „near impossible to shake off“. One of the things that annoyed Zak most about his dad these days was how he kept repeating the same thing over and over, as if using slightly different words was a way of hammering some sense into him. <...> Zak noticed that even in the few weeks he'd been working in New York his dad's accent had grown stronger and just that seemed to accentuate the distance between them. His dad hadn't been able to stand the uncertainty of his mum being away for long stretches either, so he's got out for good, moved to another city, another continent even! He was free to move out, to take on whatever accent he felt like. So why am I the only one who doesn't get to choose? Zak wanted to scream as his father droned on.

– I'm not in one of your lectures! – Zak interrupted.

Lucas leaned closer to the screen and for the first time in his life Zak registered something like dislike in his father's eyes.

– Do you know how hard your mum and I... – Lucas stumbled over these familiar words, as if he doubted that he had the right to talk about the two of them as if they were still a neat family unit. They both kept reassuring him that the divorce did not mean anything would change between them as parents, but as his dad revised his sentence, Zak knew that Lucas didn't believe it himself. – We worked so hard to send you to a great school.

– I didn't ask to go there, – Zak spat back.

His dad sighed deeply. – Do you have to be so obvious? You're doing this to humiliate me. Isn't that right? Well, I have news for you – you're kicking out at the wrong person...

Ši citata atskleidžia pagrindinio knygos herojaus maišto padarinius. „Tėvams skiriantis ir po skyrybų pasikeičia vaikų elgesys, pavyzdžiui, vaikas pradeda „išsišokti“, ypač mokykloje. <...> mokyklinio amžiaus vaikams tėvų skyrybos sukelia liūdesį, baimę, atsiribojimo jausmą ir pyktį“ (Berns 2009: 100–101). Regis, Zako tėvas nuoširdžiai rūpinasi sūnumi, nesikrato tėvo pareigų, tačiau vaikas žaidžia jo tėvystės jausmu. Paaugliui atrodo, kad tėvas jį apleido, vis dėlto jo išvykimą būtų galima paaiškinti vaiko materialinės gerovės siekiu. Juk, kaip jau buvo anksčiau teigta, šiuolaikinio vyro pareiga pirmiausia yra rūpintis vaiko materialine gerove, t. y. tėvas turi atlikti biosocialinį vaidmenį.

Kad ir koks atrodytų paauglio tėvas rūpestingas, jis iš dalies apleidžia sūnų jau minėta dvasine prasme, kuri palaiko tėvo ir sūnaus ryšį. „Jam tūkstantį kartų buvo aiškinama, kad po skyrybų jie bendraus; kad tėtis pasikvies jį per atostogas į Vals-tijas, kad jis dažnai jį lankys <...>“¹⁰. Paauglys vis labiau jaučia, kad tarp jų dviejų didėja atotrūkis. „Štai kaip viskas turėtų būti – tėvas ir sūnus kartu dirba, stato slėptuves, žaidžia kriketą, nesvarbu, ką jie daro, bet viską kartu, toje pačioje vie-toje, toje pačioje šalyje. O dabar Zakas negali net būti su tėvu viename kambaryje ir džiaugtis atradimu.“¹¹ Vis dėlto viskas pasikeičia po apsilankymo bibliotekoje, kai ten išvydęs seną kažkokią tėvo ir sūnaus nuotrauką romano herojus užsispiria sustiprinti savo ryšį su tėvu, nes kadaise jie buvo „tvirti ir nepalaužiami kaip vienas iš tų milžiniškų ąžuolų miške“¹², ir susigrąžinti gimdytojus, bent jau kad jie pradėtų tarpusavyje kalbėtis. Atrasta sena nuotrauka inspiruoja Zaką susitaikyti su tėvu ir jam po to labai palengvėja. Tačiau netrukus, sekdamas žmonių iš senos nuotraukos pėdsakais, paauglys nusprendžia pabėgti iš namų į seną paslaptinę mišką, kuriame nuo karo negandų slėpėsi jį sužavėję tėvas ir sūnus iš nuotraukos. Miške jis suvo-kia tėvo svarbą jo gyvenime, kurią paženkлина ypač „vyriškas“ prisiminimas – pir-mykštis tėvo ir vaiko santykio vaizdelis – iš stovyklos, kada jis prisiminė „sūnumi besididžiuojančio tėvo veidą, kai Zakas pastatė pirmąjį savo gyvenime laužą ir jį užkūrė“¹³. Šis epizodas skaitytojui tarsi užuomina, kad jų dviejų santykiai grįš į pir-minę stadiją ir jiems bus suteikta galimybė viską atkurti.

That was it. <...> he aimed his sharpened words back at his dad, like poisoned arrows.

– Who else am I supposed to kick out at? Mum? She’s not even contactable. <...>

– OK, son. I know this has all been difficult for you...

– Really? You think so? – Zak said with a sneer, then pressed the red button to make his dad go away. (RL, 50–52)

¹⁰ „It has been explained to him a thousand times that after the divorce they would still keep in touch; that his dad would have him for holidays in the States, that he would visit often <...>.“ (RL, 35)

¹¹ „That was how it was supposed to be – father and son, working together, building dens, playing cricket, it didn’t matter what, just together in the same place, in the same country. Now he and his dad couldn’t be in a room together to share things like this discovery any more.“ (RL, 70)

¹² „<...> the two of them were sturdy and unshakeable as one of the oaks in the wood.“ (RL, 66)

¹³ „<...> the look of pride on his dad’s face as Zak built and lit his first fire.“ (RL, 251)

Trečioji romano veikėja Jona vaizduojama kaip mamos palikta ir namų neturinti paauglė, kuri gyvenime dėvi šalto, pagiežingo, nemalonaus, nemandagaus žmogaus kaukę. Jos prisiminimuose nėra vietos tėvui, nes jis atliko tik reproduktoriaus vaidmenį. Pasak Zojos, tėvas nustumiamas į priešistorę, praranda tėvystės gebėjimus ir pavirsta paprasčiausiu patinu (Zoja 2006: 253). Taigi romano herojė neturi nei tėvo, nei motinos, negyvena šeimoje, jai nėra perduotos socialinės normos ir vertybės, todėl jai sunku tapti visaverte visuomenės nare. Jos gyvenimas gatvėje, nenoras prisirišti prie žmonių rodo jos asocialumą, galias tapatumo problemas, psichosocialinės raidos sutrikimus ir nesėkmingos socializacijos padarinius.

IŠVADOS

Atlikus pasirinktų šiuolaikinės paauglių prozos kūrinių, kuriuose realistiškai vaizduojamas tėvas, jo įtaka vaiko gyvenimui, socializacijos, tapatybės konstravimo ir psichosocialinės raidos procesams, analizę paaiškėjo, kad ne visada tėvas eliminuojamas iš paauglio gyvenimo. Nepaisant skirtingų kultūrų, tėvo svarba paaugliams yra vienoda, nors analizuojamas motyvas – tėvas – vaizduojamas įvairialypiškai. Taip pat pavyko nustatyti, kad skirtinguose kūriniuose vaizduojami nevienodi, nestereotipiniai tėvų vaidmenys, kurie priklauso nuo analizuojamų veikėjų paauglių patirčių: pirmajame romane prabėgus trejiems metams po vaiko gimimo tėvas atsisako tėvystės pareigų, bet po daugelio metų siekia jas susigrąžinti, sužinojęs, kad gali bet kada iškeliauti anapilin; antrajame kūrinyje tėvui tenka prisiimti ne tik savo, bet iš dalies ir mirusios žmonos pareigas, kad kompensuotų netektį; trečiajame romane tėvas vaizduojamas visiškai neveiksnus, apatiškas, jis tėra biologinis tėvas, prisidėjęs prie vaiko atsiradimo; ketvirtajame kūrinyje reprezentuojamas trejopas tėvo vaidmenys: pirma, tėvas atlieka visuminį tėvystės vaidmenį ir rūpinasi dukra ne tik materialiai, bet ir dvasiškai, antra, įvykus skryboms maištaujantis paauglys nustumia tėvą į „tėvystės paribius“, nors jo tėvystės poreikis gana stipriai išreikštas, trečia, tėvas atlieka tik reproduktoriaus vaidmenį. Kaip matyti, negalima vienareikšmiškai teigti, kad paauglių problemų prozoje atliepiamos tikrai šiuolaikinės tėvystės sunykimą tendencijos, nes tėvo vaidmenį lemia šeimos vertybės, ideologija, visuomeninės nuostatos ir, kaip paaiškėjo, kultūriniai skirtumai. Kaip ir tikrame gyvenime, taip ir literatūroje tėvas atlieka įvairius vaidmenis, vaizduojamas ir kaip pozityvi, ir kaip destruktivi figūra, kuri vienaip ar kitaip veikia paauglio tapumą ir žengimą į suaugusiųjų pasaulį.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

- Berns, Roberta M. *Vaiko socializacija: šeima, mokykla, visuomenė*. Vert. Jovilė Kuzmickaitė. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2009.
- Brahmachari, Sita. *Red Leaves*. London: Macmillan Children's Books, 2014.
- Broom, Leonard, Bonjean, Charles M., ir Broom, Dorothy H. *Sociologija*. Kaunas: Littera Universitatis Vytauti Magni, 1992.
- Cicėnaitė, Akvilina. *Kengūrų slėnio paslaptis*. Vilnius: Alma littera, 2014.
- Kaunaitė, Unė. *Laiškai Elzei*. Vilnius: Alma littera, 2016.
- Mendelson, Charlotte. *Almost English*. London: Mantle, 2013.
- Vaičiulėnaitė-Kašelionienė, Nijolė. *Literatūrinė komparatyvistika: pamatinės teorijos ir atsinaujinanti praktika*. Vilnius: Edukologija, 2013.
- Zoja, Luigi. *Tėvas. Istorinė, psichologinė ir kultūrinė perspektyva*. Vert. Rima Pociūtė. Vilnius: Ciklonas, 2006.
- Žukauskienė, Rita. *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai, 2012.

Justė Povilaitienė

THE IMAGE OF A FATHER IN THE CONTEMPORARY LITHUANIAN AND ENGLISH
PROBLEM NOVEL FOR ADOLESCENTS

SUMMARY. The reflection of the relationship between a child and a father, the role of a father, the sense of fatherhood, and the transformation of these aspects may all be found in the contemporary literature for adolescents. Furthermore, usually the daily life of teenagers and their problems as well as various social realities are represented there. A father, like a mother, is the main institution of a child's socialization, even in adolescence. Therefore, it seems relevant to analyze and interpret problem novels for teenagers, which are not only documents of contemporary teenagers' lives, but also participants in the field of literature for adolescents that dictate and respond to the latest trends of this genre.

In this article, four contemporary Lithuanian and English problem novels about migration are analyzed and compared, focusing attention on their depiction of the following topics: a father and fatherhood, the role of a father in the processes of teenager's socialization, identity construction, and psychosocial development. The study is based on comparative thematology, which is in line with Luigi Zoja's (2006) theory of the historical, psychological, and cultural perspectives of a father. Also, the analysis of problem novels focuses on the main aspects of adolescents' socialization (Broom, Bonjean, Broom 1992; Berns 2009). The study of the selected books has shown that the role of a father in a teenager's life is essentially the same regardless of culture; it does not matter whether the book was written by a Lithuanian writer or by an English one. The analysis of the chosen problem novels also reveals the versatility of the father's images and manifestations of fatherhood: from the father who is performing only the role of a reproducer to the father who fully takes care of his offspring. Based on a comparison of different images of a father, one may conclude that in contemporary problem novels for adolescents the father's authority has partially undergone certain changes, which were determined not so much by historical events mentioned in the article but by the family ideology, social norms and values, and cultural differences. Therefore, in this genre, the frequently used elimination of a father

from a child's life is not a tendentious cultural reality which defines the degradation of the father's role in Western culture, but a feature of adolescent literature, the creative author's play.

KEYWORDS: father, fatherhood, adolescent, problem novel, migration, socialization, identity, psychosocial development.